

การบริโภคมังสวิรัตในพระพุทธศาสนา

VEGETARIAN CONSUMPTION IN BUDDHISM

พระครูอนุกุลกัลยาณกิจ, ดร.
วัดห้วยเจริญสุข จังหวัดสิงห์บุรี
พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ (จันทโร)
วัดวังตะวันตก
ทิพย์วรรณ จันทรา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาและวิพากษ์การบริโภคมังสวิรัตของพระพุทธศาสนิกชน โดยเปรียบเทียบระหว่างพระพุทธศาสนาเถรวาท การศึกษาพบว่า การกินอาหารของพืชและสัตว์ตามสัญญาเขตญาณ การอยู่รอดและสืบเผ่าพันธุ์ ไม่ถือเป็นความขัดแย้งทางศีลธรรม เพราะไม่ถูกนำไปปฏิบัติกรรมไป วัดค่าทางศีลธรรมแต่อย่างใด พระพุทธศาสนิกชนปฏิบัติตามกฎการบริโภคเนื้อในหมู่พระสงฆ์ โดยเด็ดขาด เพราะถือว่าการสนับสนุนให้เกิดการฆ่าสัตว์ไม่มีที่สิ้นสุด ฝ่ายพระพุทธศาสนาเถรวาทคาดหวังว่า การบริโภคเนื้อสัตว์เป็นสิ่งทำได้ เนื่องจากกิริยาของการบริโภคกับการฆ่า เป็นกรรมคนละอย่างกัน แม้ในหมู่พระสงฆ์ก็สามารถบริโภคเนื้อได้ ภายใต้กรอบของการบริโภคเนื้อ 3 ประการ คือ เป็นเนื้อที่มิใช่คนไม่ได้เห็น ไม่ได้ยิน และไม่ได้เกิดความสงสัยว่า มีคนฆ่าเพื่อตน พระพุทธศาสนิกชนเชื่อว่าพืชเป็นสิ่งมีชีวิต การฆ่าพืชจึงเป็นการพรากชีวิตเหมือนการฆ่ามนุษย์และสัตว์ แต่เป็นบาปน้อยกว่า มหายานจึงเลือกกินพืชที่มีอายุสั้น ส่วนพุทธศาสนาเถรวาทมองว่า การฆ่าพืชไม่เป็นบาป แต่ถึงกระนั้น ก็มีข้อห้ามมิให้กินพืชของเขียว แต่เหตุผลในการห้าม เป็นเหตุผลทางสังคมมากกว่าที่จะเป็นบาป ทางสายกลางของการบริโภค มหายานเลือกบริโภคอาหารมังสวิรัต เพราะเห็นว่าเป็นการเบียดเบียนสิ่งมีชีวิตน้อยที่สุด ฝ่ายเถรวาทมุ่งความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย บริโภคอาหารที่ชาวบ้านเห็นว่าสมควรและมีกำลังจัดถวายได้ มหายานเห็นว่า การบริโภคมังสวิรัตเป็นการพอกพูนให้บริสุทธิ์ และมุ่งมหากรุณาต่อสัตว์ทั้งหมด ส่วนฝ่ายเถรวาทมองว่า จิตมนุษย์สามารถพัฒนาให้สูงขึ้นได้ โดยไม่ขึ้นกับการบริโภคมังสวิรัต หรือเนื้อสัตว์แต่อย่างใด

คำสำคัญ: มังสวิรัต, มหายาน, เถรวาท

Abstract

This article aims to study and criticize the vegetarian consumption of Mahayana Buddhism and Theravada Buddhism. The study found that eating plants and animals as food is based on survival instincts and species. Because it is a behavior that cannot be measured by moral values. Mahayana Buddhism strictly rejects consumption of meat among monks because it is considered to support the endless killing of animals. Theravada Buddhism viewed that consumption of meat is something that can be done because the manner of consumption and killing are

different karma. Mahayana believes that plants are spirits. The killing of plants; as deprives life, like killing humans and animals but is less sinful. Mahayana therefore chose to eat short-lived plants. As for Buddhism, Theravada views that killing plants is not a sin but still prohibit against the monks from taking the green which the reason for banning is social reasons rather than sin. According to the middle way of consumption, Mahayana chooses to consume vegetarian food because he saw that it was the least threatening of life. Theravada is aimed at being simple, consume food that the villagers seem appropriate and have something to offer. Mahayana sees that vegetarian consumption is mind purity and compassionate to all animals. As for the Theravada faction, the human mind can be developed without increasing the amount of vegetarian or meat consumption anyway.

Keywords: Vegetarian, Mahayana Buddhism, Theravada Buddhism

บทนำ

อาหารเป็นพื้นฐานของการดำรงชีพ และยังเป็นเหตุปัจจัยสำคัญในการพัฒนาจิตวิญญาณไปสู่ความพ้นทุกข์อีกด้วย เห็นได้จากพระพุทธดำรัสว่า “ภิกษุพิจารณาโดยแยบคายแล้วฉันปิ่นทาบ... เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์” จากข้อความข้างต้นนี้ เป็นเพียงเครื่องยืนยันความจำเป็นของอาหารอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่เมื่อกล่าวถึงประเภทของอาหารที่สมควรเพื่อการบริโภคตามทัศนะของพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลแล้ว ย่อมเห็นทิศทางและกรอบที่ชัดเจนว่า จะต้องเป็นอาหารที่ปราศจากโทษ 3 ประการ ได้แก่

1. โทษจากการแสวงหา คือ อาหารที่ได้มาเว้นจากโลภจิต มีการลัก ขโมย ฉกชิง วิ่งราว และฉ้อโกง เป็นต้น ในฝ่ายคุณุหัตถ์ หมายถึงการเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ

เวณมิจฉาซีพ (พระเมธีวราภรณ์(ยุ้ย อุปสนโต), 2549) ในฝ่ายพระสงฆ์พบว่า นับอาการไม่ชอบต่างๆ มีการพูดหวานล่อม พูดเลียบเคียง พูดกดดัน (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2535) พูดอวดอ้างคุณวิเศษ เพื่อให้มีการถวายอาหาร เป็นต้นเข้าด้วย

2. โทษจากชนิดของอาหาร คือ อาหารที่มีพิษ และทำมาจากส่วนผสมของสัตว์ที่กฎหมายคุ้มครอง หรือสัตว์ป่าสงวนแห่งชาติ ในส่วนของพระสงฆ์นับรวมประเภทอาหารที่ประกอบด้วยเนื้อสัตว์ทรงห้าม 10 ชนิด ได้แก่ เนื้อมนุษย์ เนื้อช้าง เนื้อม้า เนื้อสุนัข เนื้องู เนื้อราชสีห์ เนื้อเสือโคร่ง เนื้อเสือเหลือง เนื้อหมี เนื้อเสือดาว (พระมหาปรทัตติ ปรทตฺตูปชีวี (ยาทองไข), 2550) และเนื้อที่ภิกษุไม่ได้เห็น ไม่ได้ยิน ไม่มีความสงสัยว่าเป็นเนื้อที่หายกหรือหายิกฆ่าเพื่อถวายตน เข้าด้วย

3. โทษจากการเอยปากขอจากบุคคลผู้ไม่ใช่ญาติ คือ อาหารที่บรรพชิตในพระพุทธศาสนาแสวงหามา โดยปราศจากการเอยปากขอเยี่ยงอาการของคนขอทาน หรือเอยปากขอกับบุคคลที่ไม่ใช่ญาติและผู้ที่เคยบวรณา ไว้เท่านั้น

จากทัศนะข้างต้น ดูเหมือนว่า การบริโภคอาหารไม่ส่งผลกระทบต่อภาพรวมของพระพุทธศาสนามากนัก หากสถานการณ์พระพุทธศาสนาภายหลังพุทธปรินิพพาน ไม่เปลี่ยนแปลงไปสู่การแตกแยกนิกาย ซึ่งได้นำความแตกต่าง และความหลากหลายทางคำสอน ความเห็น และหลักปฏิบัติทางพระธรรมวินัยมาให้

ข้อสงสัยในเบื้องต้นนี้ ได้พัฒนาไปสู่ความขัดแย้งทางหลักการและแนวปฏิบัติในที่สุด อย่างที่เห็นชัดเจน คือ พระพุทธศาสนาเถรวาทสามารถบริโภคเนื้อได้ตามกรอบการอนุญาตของพระพุทธเจ้า ส่วนฝ่ายมหายานได้ปฏิเสธการบริโภคเนื้อในหมู่พระสงฆ์โดยเด็ดขาด ทั้งยังรณรงค์ให้พุทธศาสนิกชนทั่วไปหันมาบริโภคมังสวิรัต จนเกิดเป็นประเพณีกินเจสืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน (ธีรยุทธ สุนทรา, 2540)

ปัญหาการบริโภคเนื้อ และการบริโภคมังสวิรัตินี้ไม่ได้เป็นเพียงข้อควรพิจารณาว่าสามารถทำตามแนวความเชื่อในศาสนาที่ตนนับถือได้อย่างไร แต่เป็นข้อควรพิจารณาให้เข้าถึงความจริงแท้ที่ว่า การบริโภคเนื้อและมังสวิรัตินั้น มีสาระสำคัญมากน้อยแค่ไหน เป็นข้อวัตรที่ควรถือเคร่งครัดเพียงไร มีความจำเป็นต่อเป้าหมายสูงสุดในชีวิตมากน้อยเพียงไร ซึ่งการพิจารณาหาคำตอบจากหลักฐาน และทัศนะของพระพุทธศาสนานิกายต่างๆ ในเบื้องต้น พบว่าแต่ละนิกายมักตีความสาระสำคัญเข้าข้างตนเองเป็นส่วนใหญ่ พร้อมทั้งยังคัดค้านและตำหนิความเห็นของฝ่ายที่เห็นแย้งกับตนเองอย่างสิ้นเชิง

การบริโภคมังสวิรัตกับวิถีธรรมชาติ

การบริโภคอาหารเป็นวิถีดำรงชีวิตของสัตว์น้อยใหญ่ จึงเป็นเรื่องปกติที่การบริโภคจะต้องทำลายสิ่งอื่นเสมอ แม้กระทั่งผู้บริโภคเองเมื่อตายลงไปจะต้องถูกสิ่งอื่นบริโภคคืน

สำหรับการกินอาหารของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด จัดเป็นระบบการตอบสนองต่อธรรมชาติ มีผู้กล่าวถึงระบบการกินของสัตว์ไว้อย่างน่าสนใจว่า เมื่อกวางหิวมันจะกินหญ้า เมื่อสิงโตหิวมันจะตะครุบกวางกิน แต่เมื่อกวางและสิงโตตายลง พวกมันจะกลายเป็นปุ๋ยให้ต้นหญ้าได้กินคืน (สมภาร พรหมทา, 2543) คำพูดดังกล่าว ดูเหมือนจะไม่มีอะไรพิเศษ หากไม่นำระบบศีลธรรมมาจับ ซึ่งจะพบความขัดแย้งบางอย่าง เช่น การบริโภคทำไมต้องเป็นการทำลาย ในการทำลายจัดเป็นความชอบธรรมหรือไม่ ถ้ามองในแง่มุมมองของชีววิทยาจะพบว่า เป็นความชอบธรรมตามกฎหมายเกณฑ์ของธรรมชาติ 3 ประการ ได้แก่

1. กฎของการดำรงชีพของสิ่งมีชีวิตที่จะต้องกินอาหาร โดยผู้อ่อนแอกว่าจะกลายเป็นเหยื่อ ส่วนผู้แข็งแรงกว่าจะเป็นผู้ล่า หรือบางทีจะต้องกลายเป็นผู้ถูกล่าจากนักล่าที่แข็งแรงกว่า หรือมีกลยุทธ์มากกว่าเสียเอง

2. กฎของการแข่งขันของสิ่งมีชีวิต ที่จะต้องแย่งชิงความได้เปรียบในเผ่าพันธุ์เดียวกัน และในระหว่างเผ่าพันธุ์หนึ่งกับเผ่าพันธุ์อื่น เช่น ในกลุ่มสิงโตมีการต่อสู้ระหว่างสิงโตตัวผู้ด้วยกัน เพื่อแย่งชิงความเป็นหัวหน้า ในกลุ่มคนก็เหมือนกันต้องมีผู้นำองค์กรเสมอ ไม่เว้นแม้แต่องค์กรสงฆ์

3. กฎของการอยู่รอดของสิ่งมีชีวิต จะต้องสืบพันธุ์เพื่อดำรงเผ่าพันธุ์ของตนเองสืบไป

1. การบริโภคมังสสัตว์ของพืชและสัตว์ในวิถีธรรมชาติ

ความแตกต่างของสิ่งมีชีวิตภายใต้กฎธรรมชาติทั้ง 3 คือ สิ่งมีชีวิตประเภทพืชและสัตว์ย่อมจะบริโภคอาหารตามแรงกระตุ้นของสัญชาตญาณ ส่วนมนุษย์ย่อมบริโภคอาหารตามแรงกระตุ้นของสัญชาตญาณ รวมทั้งเพื่อสนองความอยากที่พิเศษขึ้นไปกว่าการบริโภคอาหารทั่วไปเมื่อหิว ดังนั้น การบริโภคอาหารของพืชและสัตว์จึงไม่ขัดแย้งกับวิถีแห่งธรรมชาติ เพราะไม่มีใครบอกได้ว่า สิงโตกินกวางที่กำลังกินหญ้าเป็นความผิดศีลธรรม เนื่องจากธรรมชาติของสิงโตย่อมกินสัตว์ที่อ่อนแอกว่าเสมอ นอกจากเป็นการไม่ฝืนธรรมชาติแล้ว สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งคือสิงโตไม่ได้กินเพื่อสนองตัณหาแต่อย่างใด มันกินเพื่อความอยู่รอด และในใจของมันก็ไม่ได้โกรธหรือเกลียดสิ่งที่มันกำลังกินแต่อย่างใด ถ้าธรรมชาติของสิงโตเป็นสัตว์ที่ต้องกินพืชย่อมเป็นที่แน่นอนว่า มันคงไม่วิ่งตามกวางมากินให้เสียพลังงานในร่างกาย แต่ที่มันต้องล่าสัตว์อื่นมากิน เนื่องจากหลักเสียงธรรมชาติภายในไม่ได้ ดังนั้น สัตว์ล่าเนื้อทุกชนิดเว้นมนุษย์จึงไม่ถูกนำพฤติกรรมไปวัดค่าทางศีลธรรมแต่อย่างใดเลย

จึงสรุปได้ว่า การกินอาหารของสัตว์ตามสัญชาตญาณการอยู่รอด และสืบเผ่าพันธุ์ ไม่เป็นความขัดแย้งตามวิถีธรรมชาติ ต่างจากการอยู่รอดและการสืบพันธุ์ของมนุษย์ที่ถูกนำมาวัดค่าศีลธรรม

2. การบริโภคมังสวิรัติกของมนุษย์ในวิถีธรรมชาติ

มนุษย์ดูเหมือนเป็นสิ่งมีชีวิตที่ประสบทั้งความโชคดีและความโชคร้ายในขณะเดียวกัน เนื่องจากธรรมชาติได้สร้างสายพันธุ์มนุษย์ ให้สามารถพัฒนาการทางสมองดีกว่าสัตว์อื่นๆ แต่มนุษย์กลับพบความขัดแย้งในวิถีธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ ความไม่สมดุลระหว่างร่างกายกับจิตใจ หรือกายภาพกับจิตสำนึก โดยทางกายนั้นมนุษย์มีความจำเป็นต้องบริโภคอาหารที่ได้จากเลือดเนื้อร่างกายของสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ทั้งพืชและสัตว์ ขณะที่สามัญสำนึกกลับเตือนมนุษย์ให้รับรู้ผลของการกระทำนั้นอยู่ตลอด ไม่เหมือนกับสัตว์ที่ไม่ต้องลำบากกับสามัญสำนึก มีนักปรัชญาท่านหนึ่งได้ตั้งข้อสังเกตความขัดแย้งในธรรมชาติของมนุษย์ไว้ว่า ถ้ามนุษย์มีโครงสร้างทางจิตใจเหมือนสัตว์ คงไม่ต้องลำบากแบกรับความทุกข์อันเกิดจากความขัดแย้งในสิ่งที่ตนเองขัดขืนไม่ได้ เนื่องจากการบริโภคอาหารของมนุษย์เป็นสัญญาญาณทางธรรมชาติ และมนุษย์ไม่สามารถเลือกอาหารที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิตได้เลย

จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า มีบางลัทธิเชื่อว่า การพรากชีวิตของพืชและสัตว์ล้วนเป็นบาปที่มนุษย์จะต้องรับผิดชอบเสมอ เช่น ความเชื่อของลัทธิเชน และพระพุทธศาสนา มหายาน ซึ่งไม่ตรงกับความเชื่อของฝ่ายเถรวาทที่มองว่า การพรากชีวิตของพืชไม่ถือว่าเป็นบาป แต่สาวกฝ่ายบรรพชิตไม่ควรพรากชีวิตของพืช เนื่องจากเหตุผลทางสังคมที่เห็นว่า พืชมีชีวิตและความรู้สึกเหมือนสัตว์และมนุษย์ ส่วนการพรากชีวิตของพืชที่ถือว่าเป็นบาปนั้นขึ้นอยู่กับกรณีว่าเป็นที่พืชอยู่ในพื้นที่ครอบครองของผู้อื่นหรือไม่ เช่น กรณีพระบางกลุ่มตัดต้นไม้เพื่อสร้างกุฏิ และพืชที่เป็นสมบัติส่วนรวมและมีความสำคัญต่อจิตใจผู้คนทั่วไป เช่น ต้นโพธิ์ ต้นไทร ต้นสาละ ต้นตะเคียน เป็นต้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในทัศนะของลัทธิเชน เชื่อว่า พืชและสัตว์ล้วนมีความสำคัญเทียบเท่ากับมนุษย์ การฆ่าพืชจึงเป็นบาปเหมือนการฆ่าสัตว์และมนุษย์ทั่วไป ทำให้นักบวชบางกลุ่มที่ถือเคร่ง ไม่ยอมบริโภคใบไม้ที่ยังไม่หล่นจากต้น เนื่องจากกลัวบาป ความเชื่อดังกล่าว ตรงกับความเชื่อของฝ่ายมหายานที่เข้าใจว่า พืชก็มีชีวิตเหมือนกันกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ เพียงแต่คุณค่าทางศีลธรรมในพืชมีน้อยกว่าสัตว์และมนุษย์เท่านั้น นอกจากนี้มหายานยังเชื่อว่า การกำหนดบาปว่ามีมากหรือน้อย ล้วนมาจากจิตสำนึกของสิ่งมีชีวิต เริ่มตั้งแต่คน สัตว์ใหญ่ สัตว์ขนาดกลาง สัตว์เล็ก ดังนั้น จิตสำนึกของผักแม้จะมีน้อยกว่าของคนและสัตว์ แต่การฆ่าผักก็ถือว่าเป็นบาป ส่วนสิ่งที่น่าจะทำให้ความเชื่อของมหายานแตกต่างไปจากของเชน อยู่ที่มหายานเชื่อว่าผักบางชนิดอยากให้มนุษย์และสัตว์กินตนเอง บางชนิดไม่อยากให้กิน บางชนิดถูกเด็ดแล้วจะงอกขึ้นทดแทน เป็นการวิวัฒนาการเพื่อความอยู่รอดอย่างหนึ่ง ไม่เหมือนกับอวัยวะของสัตว์ที่เมื่อถูกตัดแล้วจะทำให้สัตว์นั้นตายได้ ดังนั้น มนุษย์จึงกินผักได้ แต่กินสัตว์ไม่ได้ (อาจารย์ชิงไห่ปาฐกถา, ม.ป.ท.)

กรณีการบริโภคเนื้อสัตว์ของพระพุทธศาสนาเถรวาท พิจารณาเปรียบเทียบกับความเชื่อของฝ่ายมหายานพบว่า ฝ่ายแรกมีความเชื่อเกี่ยวกับการบริโภคเนื้อสัตว์ว่า เป็นสิ่งทำได้เนื่องจากผู้บริโภคไม่ได้เป็นคนลงมือฆ่าเอง คือ ต้องแยกผู้ฆ่ากับผู้บริโภคออกจากกันให้ได้ อีกอย่างการบริโภคเนื้อสัตว์ไม่ได้เป็นการบริโภคชีวิตสัตว์ เป็นเพียงใช้ประโยชน์จากร่างกายอันปราศจากวิญญาณของสัตว์ ที่พลอยแต่จะเน่าเปื่อยไร้ค่าไป ในทางสร้างสรรค์คือ ใช้สืบทอดอายุของมนุษย์เท่านั้น ดังนั้น ฝ่ายเถรวาทมองการฆ่ากับการบริโภคต่างจากที่มหายานมองกัน ซึ่งให้ความเข้าใจว่า การบริโภคเนื้อสัตว์เป็นการสนับสนุนให้เกิดการฆ่าสัตว์ไม่มีที่สิ้นสุด

การบริโภคเนื้อสัตว์ในทัศนะของฝ่ายเถรวาทมองว่า กิริยาบริโภคไม่ใช่กิริยาการฆ่า ไม่สามารถนำเอากริยาทั้งสองมารวมกันได้ ดังนั้น การบริโภคเนื้อสัตว์จึงไม่เป็นการสนับสนุนให้เกิดการฆ่าสัตว์แต่อย่างใด เพราะผู้ฆ่า ผู้ค้า ผู้บริโภค ย่อมมีสภาวะในหน้าที่แตกต่างกันออกไป อีกอย่างหนึ่ง ผู้มีอาชีพฆ่าสัตว์เพื่อจุนเจือครอบครัว ก็ย่อมจะกระทำอาชีพของเขาไปอย่างนั้น จนกว่าเขาจะเห็นโทษในอาชีพฆ่าสัตว์ และมีช่องทางประกอบอาชีพใหม่ที่ไม่เบียดเบียนชีวิตสัตว์ จึงจะทำให้เขายุติพฤติกรรมเดิมได้

จากคำชี้แจงของฝ่ายเถรวาทดังกล่าว ทำให้มีบางคนทักท้วงว่า เถรวาทไม่ปลูกจิตสำนึกร่วมกับสังคมในการเลิกเบียดเบียนสัตว์ ทั้งยังไม่สงเคราะห์คนที่มีอาชีพฆ่าสัตว์ในทางที่ดีงาม

คำอธิบายสำหรับข้อสังเกตนี้ เถรวาทพยายามยกเหตุผลหลายอย่างมาชี้แจง แต่ดูเหมือนถูกอีกฝ่ายมองว่า เป็นการพยายามสร้างทฤษฎีเพื่อปกปิดข้อบกพร่องของตนเอง การยกประเด็นด้านความรับผิดชอบต่อการกระทำของมหายาน ถูกเถรวาทโต้แย้งในหลักธรรมชาติ อันเป็นหลักปรัชญาที่มหายานเองยึดถือมาโดยตลอด ยกตัวอย่าง การดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่คล้อยตามธรรมชาติ จำเป็นต้องประเมินความสามารถของมนุษย์เป็นสำคัญ แม้ว่ามนุษย์จะเลือกอาหารที่เป็นพิษกับเนื้อสัตว์ได้ แต่ความเป็นจริงมนุษย์ในโลกนี้ จะมีสักกี่คนที่สามารถบริโภคเพียงพืชเพียงอย่างเดียวได้ แม้เหล่าสาวกของพระพุทธเจ้าจะสามารถบริโภคพืชได้ก็ตาม แล้วอะไรเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า คนหลายล้านในโลกนี้ ที่มีความเชื่อในลัทธิศาสนาแตกต่างกัน จะสามารถยุติการฆ่าสัตว์ได้อย่างถาวร ข้อสังเกตที่ถูกตั้งขึ้นอย่างน่าสนใจอย่างหนึ่งคือ ถ้าพื้นดินสำหรับปลูกพืชบนโลกใบนี้ เกิดแห้งแล้งเพราะภัยพิบัติ หรืออุกาน้ำท่วมจนเสียหาย ทางเอาตัวรอดของผู้บริโภคมังสวิรัตินี้จะเป็นเช่นไร

อีกอย่างหนึ่ง การไม่ได้ห้ามบริโภคเนื้อสัตว์ของฝ่ายเถรวาท ไม่ได้เป็นการชี้ช่องให้สังคมต้องฆ่าสัตว์เท่านั้น แต่เป็นการให้สังคมมีเสรีภาพที่จะเลือกดำเนินวิถีชีวิต ภายใต้การขึ้นาคคุณค่าทางศีลธรรม ตามความเชื่อในลัทธิศาสนา ยกตัวอย่าง กรณีการทูลขอให้พระสงฆ์งดการบริโภคปลาและเนื้อของพระเทวทัต แม้พระพุทธเจ้าจะทรงห้ามวัตรเช่นนั้น แต่ก็ทรงเปิด

โอกาสให้ผู้พร้อมสามารถกระทำได้ ดังนั้น การไม่หยาบคายเรื่องบริโภคมังสวิรัตินั้นสู่พระวินัยบัญญัติฝ่ายเถรวาท สามารถตีความ ได้ 5 ประเภท คือ

1) การบริโภคปลาและเนื้อ ไม่ใช้การฆ่าสัตว์ เพราะไม่ประกอบด้วยองค์ของปาณาติบาต 5 คือ การฆ่าสัตว์มีชีวิต การเข้าใจดีว่าสิ่งที่จะฆ่าเป็นสัตว์มีชีวิต มีเจตนาที่จะฆ่า สัตว์มีชีวิต (สนิท ศรีสำแดง, พุทธปรัชญา, ม.ป.ท.) มีความพยายามฆ่าสัตว์มีชีวิต และความพยายามฆ่าสัตว์มีชีวิตบรรลุผล ทั้งยังเป็นกิจรยาที่ไม่ประกอบด้วยเจตนา ความจงใจว่าจะฆ่า มีเพียงเจตนาในการบริโภค ซึ่งไม่ระบุว่าจะต้องบริโภคเนื้อสัตว์ที่เราเข้าไปมีส่วนร่วมในการฆ่าด้วย (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540)

2) การบริโภคมังสวิรัตินั้นเป็นสิทธิเสรีภาพ และความบริสุทธิ์เฉพาะตน ทั้งยังเป็นความบริสุทธิ์ทางจิตใจระดับหนึ่งเท่านั้น

3) ธรรมชาติของมนุษย์ที่ฝึกไม่ได้ คือ การบริโภคอาหารทั้งจากพืชและเนื้อสัตว์ เพื่อดำรงชีพ เหล่าสาวกของพระพุทธเจ้าแม้จะบริโภคเนื้อแต่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการฆ่าโดยเด็ดขาด เห็นได้จากกรอบของการบริโภคเนื้อ 3 ประการ คือ เป็นเนื้อที่ภิกษุไม่เห็น ไม่ได้ยิน และไม่ได้เกิดความสงสัยสงสัยว่ามีคนฆ่าเพื่อถวายตนเอง

4) การบริโภคเนื้อสัตว์ ไม่ได้เป็นกรรมหนักที่สามารถห้าม สวรรค์ มรรค ผล นิพพาน เหมือนเป็นอนันตริยกรรม 5 ได้แก่ ฆ่ามารดา ฆ่าบิดา ฆ่าบิดา ฆ่ามารดา ฆ่าพระอรหันต์ โลหิตุปบาท ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนพระโลหิตห้อ และสังฆเภท ยุยงสงฆ์ให้แตกกัน (พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร), 2543)

5) ธรรมชาติของการบริโภคเนื้อสัตว์ กับธรรมชาติของการฆ่าสัตว์ เฉพาะกิจรยาของการบริโภคที่ไม่เกี่ยวข้องกับการฆ่าสัตว์ และกิจรยาของการฆ่าสัตว์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการบริโภค เป็นกรรมคนละอย่างกัน ทั้งเป็นกิจรยาที่มีขอบเขตความรับผิดชอบทางศีลธรรมแตกต่างกัน ยกตัวอย่าง กิจรยาการบริโภคกับการฆ่าในอนัตตสัญญา เช่น เมื่อมีคนจูงวัวไปสู่โรงฆ่าสัตว์ ความรู้สึกในวัวที่ถูกจูงยอมมีอยู่ แต่เมื่อวัวถูกฆ่าและเรียบร้อยแล้ว ความรู้สึกที่วัวยอมหายไป กลายเป็นความรู้สึกว่าเนื้อเข้ามาแทนที่ เหมือนที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า มองเสื้อผ้าแต่ไม่เห็นผ้า มองตุ๊กตาแต่ไม่เห็นเนื้ออย่าง หมายถึง คนที่ไม่พิจารณาโดยถ่องแท้ ไม่อาจเห็นสัจธรรม ได้เห็นแต่ภาพลวงตาเท่านั้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) ในการบริโภคก็เช่นกัน ความสำคัญว่าเรากินวัวยอมไม่มี ย่อมจะมีแต่ความรู้สึกว่าเรากินเนื้อเฉยๆ จะมีบ้างที่ความรู้สึกว่าเรากินเนื้อวัว ยังคงหลงเหลืออยู่ ด้วยอำนาจการจำแนกลักษณะสิ่งต่างๆ ตามค่าของสัญญา แต่ในสัญญาที่จำได้ว่าเป็นเนื้ออะไร ค่าศีลธรรมที่ต้องเข้าไปมีส่วนรับผิดชอบกับคนฆ่าย่อมจะไม่มี เพราะผู้บริโภคไม่ได้ออกคำสั่งให้ฆ่าสัตว์ การบริโภคจึงเป็นเพียงการดำรงชีพ และการสงเคราะห์ให้ชีวิตของผู้ค้าดีขึ้นเท่านั้น

ในคัมภีร์มหายานชื่อวัชรเจตึกปรัชญาปารมิตาสูตร ได้กล่าวปรัชญาอันน่าสนใจไว้ว่า อิสรภาพไม่ใช่การตัดขาดจากชีวิต หมายถึง สภาวะธรรมการรู้แจ้งไม่ใช่การตัดสิ่งต่าง ๆ ออกไป (ดิช นัท ธันห์, 2544) อาจเปรียบเทียบได้ว่า การเข้าถึงสัจธรรมไม่จำเป็นต้องงดบริโภคเนื้อ ด้วยว่าการบริโภคเนื้อไม่จำเป็นต้องฆ่าสัตว์เสมอไป อีกทั้งเจตนาของผู้บริโภคเนื้อไม่ใช่เจตนาของผู้ฆ่าเนื้อ ถ้าหากกำหนดให้ผู้บริโภคมังสวิรัตสามารถบรรลุธรรมอย่างเดียวกันนั้น เนื่องจากมีอานิสงส์ของการไม่บริโภคเนื้อ ย่อมจะไม่เป็นการยุติธรรมต่อผู้ไม่บริโภคมังสวิรัตเลย แม้ว่าผู้หนึ่งจะบำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญาอย่างต่อเนื่องด้วยความเพียรอันสม่ำเสมอก็ตาม

3. ทางสายกลางของการบริโภคมังสวิวัติ

เมื่อวิถีชีวิตของมนุษย์ขัดแย้งกับสิ่งต่างๆ และในความขัดแย้งนั้น ถูกละเลยบางกลุ่มนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อเข้าถึงสัจธรรมที่ตนเองเข้าใจว่า เป็นเป้าหมายสูงสุด มนุษย์จะมีวิธีการจัดการกับความขัดแย้งนั้นอย่างไร ในพระพุทธศาสนาเลือกที่จะทำสิ่งที่ขัดแย้งน้อยที่สุด คือ การเลือกบริโภคพืชแทนเนื้อสัตว์ ด้วยเหตุผลว่า พืชบางชนิดยอมถูกตัดเพื่อให้ตนเองพัฒนาไปสู่การแตกยอดออกไปเรื่อยๆ แต่เท่าที่สังเกต ฝ่ายมหายานไม่น้อยที่เลือกที่จะถนอมพืชผักทั้งต้นเพื่อนำไปบริโภค การบริโภคตามความเชื่อของมหายานจึงยังคงเป็นความผิดอยู่บ้าง

ส่วนการบริโภคมังสวิวัติตามทัศนะของลัทธิเซน พบว่า สาวกบางกลุ่มยอมอดตายแต่ไม่ยอมบริโภคเพราะเกรงจะเปื่อยเป็นสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย มองผิวเผินดูเหมือนจะเป็นวิธีจัดการกับความขัดแย้งอย่างลงตัว แต่สิ่งที่พวกเขาลืมไปก็คือ ความผิดมหันต์ที่ตนเองกลับล่วงละเมิดคือชีวิตตนเอง ประเด็นหลังนี้ อาจมีผู้ทักท้วงว่า ชีวิตเป็นสมบัติของตน ตนเองจึงต้องมีสิทธิในการเลือกให้ชีวิตเป็นอย่างไรก็ได้ ดังนั้น การละเมิดชีวิตตนเองตามความเชื่อของลัทธิเซนจึงไม่ถือว่าเป็นความผิด

พระพุทธศาสนาเถรวาทดูเหมือนจะปฏิบัติขัดแย้งกับคำสอนทั้งสองอย่างข้างต้น เพราะนอกจากจะคิดว่าเป็นความผิดแล้ว ยังไม่คิดว่าเป็นสิ่งที่ต้องสำนึกผิดอะไรเลยจากแนวคิดดังกล่าว ถูกลำมาอธิบายในกรอบของหลักการสำคัญ คือ ทางสายกลางของการบริโภคอยู่ที่ไหน เมื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริโภคของฝ่ายเถรวาท เบื้องต้นนั้นจะพบว่า ศาสนาตั้งเดิม เชื่อว่าการงดบริโภคอาหารทุกชนิด เป็นวิธีเข้าถึงความพ้นทุกข์อย่างยอดเยี่ยม ทำให้ลัทธิธรรมาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ประการ (พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), 2549) เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือโพธิญาณ แต่การบำเพ็ญตบะดังกล่าวเป็นเหตุให้พระวรกายผ่ายผอม ไร้เรี่ยวแรง สติปัญญา หดหาย ทำให้ท้ายสุดพระองค์ทรงยกเลิก แล้วหันมาบริโภคอาหารพอสมควรแก่อรรถภาพ เพื่อให้ร่างกายและจิตใจเหมาะสมแก่การบำเพ็ญเพียรตามแนวทางปฏิบัติสายอื่น จะเห็นได้ว่า การบริโภคอาหาร เป็นความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิตที่ไม่ควรละเลย (พระครูอนุกูลกัลยาณกิจ, 2552)

ในข้อความดังกล่าว สามารถนำมาพิจารณาได้ว่า การอดอาหารเป็นทางเคร่งเครียดสายหนึ่ง ที่มีอิทธิพลต่อยอดมาจากความเชื่อเรื่องการออกจากทางที่หย่อนยานอีกสายหนึ่ง คือ การบริโภคอย่างมัวเมาลุ่มหลง ส่วนในทางสายกลางนั้น เป็นเรื่องที่น่าคิดว่า การบริโภคเช่นไร อยู่ในลักษณะทางสายกลาง มหายานมุ่งความไม่เบียดเบียนชีวิตสัตว์ แต่ไม่ถึงขนาดยอมอดตาย เพื่อจะรักษาความบริสุทธิ์ไว้เฉพาะตน เลือกบริโภคอาหารมังสวิรัต เพราะเห็นว่าเป็นการเบียดเบียนสิ่งมีชีวิตน้อยที่สุด ฝ่ายเถรวาทมุ่งความเป็นอยู่เรียบง่าย บริโภคอาหารที่ชาวบ้านเห็นว่าสมควรและมีกำลังจัดถวายได้ จะเห็นได้ว่า ทั้ง 2 นิกาย เลือกสิ่งที่เหมาะสมกับความเชื่อและวิถีทางดำรงชีพของฝ่ายตนเอง โดยฝ่ายมหายานกระทำการปลูกพืชผักเอง เพื่อป้องกันความลำบากในการแสวงหาอาหารมังสวิรัต เนื่องจากสังคมส่วนใหญ่ที่อยู่รอบข้าง ยังนิยมบริโภคเนื้อสัตว์จำนวนมาก ส่วนฝ่ายเถรวาทที่บริโภคเนื้อเพราะไม่ได้ปลูกพืชผักเอง มีความเป็นอยู่โดยอาศัยสังคม ดังนั้น เมื่อพิจารณาด้านการดำรงชีพที่ไม่เคร่งเครียดจนเกินไป และไม่หย่อนยานเสียจนเห็นแก่ปากท้องเป็นสำคัญ ย่อมนับว่า เป็นการบริโภคตามทางสายกลางได้

การบริโภคมังสวิรัตเพื่อความบริสุทธิ์สูงสุด

การบริโภคมังสวิรัต ได้พัฒนามาจากความเชื่อเรื่องความบริสุทธิ์ และความไม่เบียดเบียนสรรพชีวิตจากพระพุทธศาสนาหยาน จนกลายเป็นประเพณีนิยมในหมู่คนเชื้อสายจีน ซึ่งมีความเชื่อในช่วงเวลาที่กินเจว่า เป็นช่วงพุทธศัດศัทธิที่สุด โดยช่วงเวลาดังกล่าวจะมีพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์รวม 9 พระองค์ เสด็จลงมาประทับองค์ เพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ผู้ร่วมถือศีล ต่อเมื่อเสร็จงานแล้ว ผู้คนจะจุดธูปอัญเชิญกลับสรวงสวรรค์เหมือนเดิม (จิตราก่อนนันทเกียรติ, 2544) จากความเชื่อดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษาเห็นว่า การบริโภคมังสวิรัตในคติมหายาน ถือผนวกเข้าในหมวดศีลที่พระสงฆ์จะต้องรักษาอย่างเคร่งครัด โดยเหตุผลทางปรัชญาว่า การบริโภคมังสวิรัตเป็นเหตุให้จิตใจบริสุทธิ์ตามร่างกาย อุปมาเหมือนเมื่อท้องน้ำบริสุทธิ์ สายน้ำย่อมบริสุทธิ์ตาม เมื่อท้องฟ้าแจ่มใส ย่อมแลเห็นหมู่ดาว ฉะนั้น แต่ด้วยการยืนยันความเห็นของตนอย่างสุดโต่ง แม้กระทั่งการนำหลักเหตุผลด้านเดียวมาสนับสนุนความเชื่อส่วนตน ไม่มีน้ำหนักเพียงพอให้เกิดการยอมรับได้ ดังนั้น ผู้ศึกษาจะนำเสนอเหตุผลเชิงวิพากษ์หลายๆ ด้าน มาใช้ประกอบการพิจารณาการบริโภคมังสวิรัต ด้านการเข้าถึงความบริสุทธิ์ของสัตว์มีได้ถึงระดับไหนบ้าง

1. การบริโภคมังสวิรัตเป็นการไม่เบียดเบียนสัตว์

มีผู้กล่าวถึงสาระสำคัญของการบริโภคอาหารมังสวิรัตว่า เป็นหลักการดำเนินชีวิตเพื่อให้เข้าถึงศีลธรรม ข้อว่าด้วยการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ดังนั้น การบริโภคมังสวิรัตจึงเป็นความชัดเจนในการไม่เบียดเบียนชีวิตของสรรพสัตว์อย่างตรงไปตรงมา (สมจิตรา กิตติมานนท์, 2551) คากล่าวข้างต้น ดูเหมือนจะปราศจากข้อโต้แย้งใด ๆ แต่เมื่อนำมาพิจารณา

เทียบเคียงกับพฤติกรรมของเหล่าพุทธสาวกทั้งฝ่ายมหายานที่บริโคมังสวรีติ และฝ่ายเถรวาทที่บริโคมเนื้อสัตว์แล้ว จะพบข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งว่า แม้เหล่าสาวกของพระพุทธเจ้าจะฉันเนื้อแต่ไม่ได้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ทั้งจิตของท่านเหล่านั้น ก็ไม่ได้เป็นไปเพื่อความต้องการจะคิดสังหารชีวิตสัตว์แม้แต่ผู้น้อย แต่ถ้าหากมีสาวกบางคนที่ยังประพฤติดุร้ายฆ่าสัตว์ตัดชีวิตอยู่ ลักษณะดังกล่าว ถือเป็นความชั่วส่วนบุคคล ทั้งยังเป็นความรับผิดชอบต่อผลของกรรมที่ผู้กระทำจะพึงได้รับ แต่อย่าเพิ่งเข้าใจผิดว่า พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทไม่ได้คำนึงถึงความปลอดภัยของสัตว์เลย ด้วยว่า พระวินัยบัญญัติได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ห้ามพระสงฆ์ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเด็ดขาด ผู้ล่วงละเมิดจะต้องรับผิดชอบต่อความผิดที่ระบุไว้ตามพุทธบัญญัติ ซึ่งถ้าหากกระทำผิดแล้วไม่ยอมสำนึกตน ย่อมเป็นการสร้างเหตุให้ตนเดือดร้อนใจ เปรียบเทียบกับกรณีการเด็ดยอดตะไคร้หน้าของภิกษุรูปหนึ่งในสมัยของพระกัสสปพุทธเจ้า ซึ่งได้กลายมาเป็นเหตุให้ใจเดือดร้อนในความผิดที่ยังไม่ได้ปลดเปลื้อง จะเห็นได้ว่า การละเมิดข้อห้ามในพระวินัยบัญญัติมีความเดือดร้อนใจเป็นผลก่อนอื่น แล้วมีการถือกำเนิดในภพภูมิที่เลวทรามเป็นผลต่อเนื่อง (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540)

เมื่อเปรียบเทียบคติการบริโคมังสวรีติของฝ่ายมหายาน กับข้อบัญญัติห้ามฆ่าสัตว์ในฝ่ายเถรวาท จะเห็นว่า ทั้ง 2 มีแนวคิดตรงกันเรื่องการไม่เบียดเบียนสัตว์ แต่มีข้อแตกต่างกันอยู่บ้าง ตรงที่ฝ่ายมหายานถือว่า การไม่บริโคมถึงจะยุติการฆ่าสัตว์ได้ ส่วนฝ่ายเถรวาทมองว่า แม้ไม่บริโคมเนื้อสัตว์ แต่การฆ่าสัตว์ของชาวโลกยังจะมีต่อไปอยู่เรื่อยๆ เพราะการดำรงชีพด้วยอาหารที่ทำมาจากเนื้อเป็นวิถีธรรมชาติอยู่แล้ว ไม่ได้เป็นสิ่งแปลกที่เพิ่งจะเกิดขึ้นภายหลังข้อสังเกตอย่างหนึ่ง คือ ในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา มหายานนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำไมยังมีการฆ่าสัตว์ และบริโคมเนื้อสัตว์อยู่ร่ำไป ทำไมไม่มีการถือมังสวรีติอย่างเคร่งครัดเหมือนนักบวชฝ่ายมหายาน จากการตั้งปัญหาดังกล่าว เป็นไปได้ที่ข้อกำหนดการบริโคมังสวรีติเกิดขึ้นมาภายหลัง ไม่ใช่คำสอนดั้งเดิมของพระพุทธเจ้าในยุคที่พระพุทธศาสนายังไม่ได้แตกแยกนิกาย

2. การบริโคมังสวรีติคือเงื่อนไขสำคัญในการเข้าถึงสังขารม

ประเด็นนี้ เป็นการวิพากษ์เชิงเหตุผลที่สำคัญ เนื่องจากการตั้งข้อสังเกตความรัดกุม และการลักลั่นของหลักความเชื่อในการบริโคมังสวรีติ ด้านการเข้าถึงสังขารมที่ฝ่ายมหายานกล่าวชัดเจนว่า เป็นกระบวนการนำไปสู่ความพ้นทุกข์ ทำให้เกิดข้อสงสัยว่า ทำไมจำกัดสิทธิเฉพาะมนุษย์เท่านั้น สัตว์กินหญ้าหลายประเภท ทำไมไม่สามารถพ้นทุกข์ได้ บางคนอาจหาเหตุดีให้กับสัตว์กินหญ้าเหล่านั้นว่า พวกมันเมื่อไม่เบียดเบียนสัตว์อื่น ก็ย่อมจะได้ภพชาติการเกิดใหม่ที่ดี ด้วยอาณินสงสนั้นอาจทำให้เกิดใหม่เป็นมนุษย์ก็ได้ คำกล่าวเช่นนี้ดูมีเหตุผลให้คล้อยตามได้ แต่เมื่อพิจารณาในแง่มุมมองอื่นจะพบความขัดแย้งอยู่บ้าง เช่น สัตว์ที่กินเนื้อย่อมจะได้ภพชาติที่เลวกว่าสัตว์กินพืช เพราะจะต้องฆ่าสัตว์อื่นมาเป็นอาหาร ซึ่งไม่ยุติธรรม

กับสัตว์กินเนื้อเลย เนื่องจากธรรมชาติไม่ได้สร้างให้สัตว์กินเนื้อเลือกอาหารที่เป็นหญ้ากินได้ แม้น้อย มีหน้าซ้ำ ถ้ามองในแง่จิตสำนึกต่อสิ่งที่ทำ พวกมันย่อมจะไม่คิดที่จะล่าสัตว์อื่นเพื่อความเพลิดเพลินสนุกสนาน เป็นกีฬาเหมือนที่มนุษย์กระทำกัน พวกมันแค่ล่าเพื่อความอยู่รอดเท่านั้น ถ้าธรรมชาติบอกว่า สัตว์ล่าเนื้อเลวทรามกว่าสัตว์กินหญ้า ย่อมแสดงว่า ความยุติธรรมมีไว้เฉพาะสัตว์บางประเภทเท่านั้น

การดำรงชีพอยู่ในสภาพความขัดแย้งนี้ ในพระพุทธศาสนา มีทางออกอย่างไรได้บ้าง ฝ่ายมหายานอาจเสนอให้หันมาบริโภคมังสวิรัต แต่สำหรับฝ่ายเถรวาทได้พยายามหาทางออกของความขัดแย้ง โดยการใช้เหตุผลกำกับชีวิตที่กำลังเผชิญหน้าต่อกระแสความขัดแย้ง เช่น หาเหตุผลความลงตัวของกายและจิต ขณะที่กายหิว และเรียกร้องอาหาร กายไม่มีความสำนึกว่า ต้องการอาหารชนิดไหน ส่วนใจเมื่อตอบสนองความต้องการ ย่อมตอบสนองเพียงแค่ว่าให้กายหายจากความหิวเท่านั้น ไม่ได้เรียกร้องว่าจะต้องให้กายหายจากความหิวด้วยอาหารชนิดไหน เมื่อพิจารณากระบวนการตอบสนองต่อความหิวของกายและจิตดังกล่าว จะพบว่า ช่องว่างความขัดแย้งเกิดจากความต้องการพิเศษที่เพิ่มเข้ามาระหว่างใจต้องการอาหาร เพื่อตอบสนองความต้องการของกาย คือ ความอยาก พระพุทธศาสนากล่าวว่า เป็นตัณหา トラバโตที่ตัณหายังมีบทบาทต่อจิตใจอยู่ ความต้องการระงับความหิวย่อมจะเกิดช่องว่าง คือ ต้องการอาหารชนิดที่ถูกปากถูกใจเท่านั้นสำหรับบริโภค จุดนี้ คือ จุดก่อปัญหาที่ฝ่ายมหายานมองข้ามผ่าน และพยายามหนีโดยการสร้างเงื่อนไขไม่บริโภคเนื้อ

3. การบริโภคมังสวิรัตทำให้สัตว์พ้นจากกรรม

มองการบริโภคมังสวิรัต ในบริบทของการทำกรรมกับการเสวยกรรม สมมุติว่า สัตว์และมนุษย์ในโลกนี้ เป็นมังสวิรัตกันหมด สภาพของสัตว์และมนุษย์จะไม่แตกต่างกันเลยแม้แต่น้อย และไม่มีสาระสำคัญอะไรกับการดำรงชีวิต เพราะทุกคนล้วนบริโภคมังสวิรัตเท่านั้น แต่ปัญหาที่จะตามมา คือ ทั้งสัตว์และมนุษย์อาจต้องทำบาปกับพืชผักก็เป็นได้ ปัญหาของการเบียดสัตว์อาจหายไป แต่ปัญหาการเบียดเบียนพืชผัก ตลอดถึงการทำร้ายกันและกันเพื่อแย่งพืชผัก ย่อมจะยังคงมีอยู่ต่อไป เพราะยังคงเป็นปัญหาปากท้อง

ประเด็นดังกล่าว ผู้ศึกษามองว่า พื้นที่เพาะปลูกบนโลกมีน้อย ปัญหาภัยธรรมชาติก็ยังคงคุกคามพื้นที่เกษตรส่วนน้อยนั้นอยู่ตลอด หากบางปีเกิดฝนแล้งหรือน้ำท่วม ประชากรของสัตว์โลกที่มีเกือบล้านล้านชีวิตจะดำรงอยู่ได้อย่างไร ปัญหาดังกล่าวฝ่ายมหายานคงไม่คำนึงถึง เพราะมหายานก็คงจะรู้ๆ อยู่ว่า การจะลดใจให้สัตว์โลกหันมาบริโภคมังสวิรตินั้น เป็นไปไม่ได้ยาก

คำถามมีอยู่ว่า การใช้ความเชื่อเพื่อลดทอนความขัดแย้งดังกล่าว แม้จะเป็นทฤษฎีทางออกให้แก่สังคมระดับหนึ่งก็ตาม แต่อย่างไร จะสามารถนำทฤษฎีดังกล่าวมาใช้ในสังคมโลกได้อย่างเท่าเทียมและไม่ก่อให้เกิดปัญหาใดๆ

หากมองเข้าไปในความคิดของมหายานดูเหมือนว่า สัตว์โลกรวมทั้งพืชผักจะไม่สามารถจัดการกับความขัดแย้งบนโลกนี้ได้เลย ด้วยเหตุนี้ ความเชื่อเรื่องพุทธเกษตรจึงเกิดขึ้นเพื่อหาทางออกให้กับความเชื่อของตัวเอง อาจสรุปได้ว่า การบริโภคมังสวิรัติไม่ใช่สมดุลของโลกและจักรวาล แต่เป็นทางต่อยอดไปเกิดในอีกมิติหนึ่งที่เพียบพร้อม ไม่จำเป็นต้องขัดแย้งกับการบริโภคใดๆ อย่างเช่น พุทธเกษตร ที่ซึ่งมนุษย์และสัตว์จะพ้นจากกรรมได้

ส่วนในฝ่ายเถรวาทได้สร้างทางออกจากความขัดแย้งที่ไม่จำเป็นต้องแสวงหาโลกใหม่ เพื่อระงับข้อขัดแย้ง โดยต้องจัดการกับเงื่อนไขที่แทรกหลวหว่างความต้องการทางธรรมชาติทางกายกับจิต คือ ตัวตัณหา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ตัวแปรให้เกิดกรรมนำไปสู่ความขัดแย้ง กล่าวคือ เมื่อมีตัณหา ความต้องการกินตัวย่อมจะเกิดมีแก่มนุษย์ การบริโภคเพื่อตอบสนองโลกะ โทสะ โมหะ เกิดขึ้นทดแทนการบริโภคแบบมุ่งประโยชน์ คือ เพื่อดำรงอยู่ และเพื่อใช้ร่างกายเป็นรากฐานไปสู่การจัดการความขัดแย้งระหว่างกายและจิตอย่างลงตัว คงไม่มีข้อสงสัยว่า ในภาวะของความขัดแย้ง ทำไมพระพุทเจ้าและพระอรหันต์ในฝ่ายเถรวาทจึงดำรงอยู่ได้โดยไม่ขัดแย้ง คำตอบที่ผู้ศึกษาจะนำเสนอ คือ เพราะท่านเหล่านั้น เข้าใจถึงความต้องการของกายและใจโดยความเป็นจริงตามธรรมชาติ แล้วไม่ยอมให้ความต้องการคือตัณหาแปลกปลอมเข้ามาเป็นภาวะแทรกซ้อนนั่นเอง ด้วยเหตุผลดังกล่าว การพ้นจากกรรมย่อมมีได้ไม่ว่าจะบริโภคอาหารชนิดใดก็ตาม

สรุป

จากการศึกษา ค้นคว้า และตั้งข้อสังเกตเชิงวิพากษ์มาทั้งหมด สามารถสรุปสาระสำคัญของมังสวิรัตินิพเพสคาสนา ตามความคิด ความเชื่อ และหลักเหตุผลของผู้ศึกษาได้ว่า การบริโภคมังสวิรัติในพระพุทธศาสนานั้น ไม่มีสาระสำคัญอะไรมากมายไปกว่าการดำรงชีพตามความต้องการของจิตใจ เพราะเป็นความต้องการบริโภคตามความเชื่อของแต่ละบุคคลและสังคมเท่านั้น ซึ่งไม่ได้ช่วยให้สัตว์เข้าถึงความเห็นแจ้งสัจธรรม คือ ความพ้นทุกข์ได้แต่อย่างใด

อีกอย่าง การบริโภคมังสวิรัตินั้นขัดกับข้อบัญญัติห้ามเบียดเบียนรวมถึงห้ามฆ่าสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น เป็นเนื้อหาและวัตถุประสงค์คนละส่วนกัน เพราะหลักความจริงมีอยู่ว่า ภิกษุณีนเนื้อได้โดยไม่จำเป็นต้องลงมือ หรือสั่งคนอื่นให้ฆ่าสัตว์เอง และถ้าหากฉันเนื้อที่ตนเองไม่ได้เห็น ไม่ได้ฟัง และไม่แหว่งสงสัยว่า เป็นเนื้อที่ผู้อื่นฆ่าเจาจงตนเอง ก็ยังไม่ผิดอะไรเนื่องจากกิริยาการบริโภคกับการฆ่าเป็นคนละส่วนกัน และเป็นกรรมที่เกิดขึ้นต่างกรรมต่างวาระต่างขณะจิต

ส่วนสถานการณ์การวิพากษ์ว่า การบริโภคมังสวิรัติ เป็นทางบริสุทธิ์ เป็นการส่งเสริมมหากรุณาต่อสรรพชีวิต ส่วนการบริโภคเนื้อสัตว์ เป็นการสนับสนุนให้เกิด

การเบียดเบียนในสังคมนั้น เป็นเพียงการแสดงความรู้สึกส่วนตน โดยใช้ช่องว่างของความขัดแย้งทางธรรมเป็นข้อกำหนดความได้เปรียบ โดยไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริงเรื่องความสมดุลทางธรรมชาติ เนื่องจากสิ่งที่มนุษย์เลือกไม่ได้คือเมื่อหิวย่อมต้องการอาหาร และอาหารก็ย่อมข้อจำกัดเพียง 2 ทาง คือ พืชผัก และเนื้อสัตว์ หากมนุษย์จำเป็นต้องเลือกบริโภคเฉพาะพืชผักแทนเนื้อ ความสมดุลของโลกย่อมเสียหาย ด้วยว่า พื้นที่เพาะปลูกมีจำกัด ภัยธรรมชาติก็คุกคามพื้นที่เกษตรตลอดเวลา ส่วนถ้าเลือกบริโภคเฉพาะเนื้อสัตว์ ความสมดุลของวัฏจักรชีวิตย่อมเสียหาย เพราะสัตว์เป็นอาหารที่มีจำนวนจำกัด ทางออกย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขส่วนตัวและสังคม คือ ความต้องการส่วนตัว การมองเห็นประโยชน์บางอย่าง และการไม่เบียดเบียนสังคมให้เดือดร้อน ดังนั้น ในทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงมองว่า สาธารณสุขของการบริโภคไม่ได้ขึ้นอยู่กับชนิดของอาหาร แต่ขึ้นอยู่กับการมีสติประกอบการบริโภค คือ ไม่บริโภคด้วยอำนาจของตัณหา

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ดิช นัท ธันท์. (2544). เพชรตัดทำลายมายา. แปลโดย สดใส ชันติวรพงษ์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศยาม.
- จิตรา ก่อนันทเกียรติ. (2544). ตั้งหนังก้อย. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร : แพรวสำนักพิมพ์.
- ธีรยุทธ สนธรา. (2540). พุทธศาสนมหายานในประเทศไทยจีนิกายและอนันนิกาย, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2540). มังคลัตถที่ปณีต เล่ม 2. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2540). พระธัมมปทีฏฐกถา แปลภาค 6. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2535). วิสุทธิมรรคแปล ภาค 1 ตอน 1. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2549). พุทธประวัติจากพระโอษฐ์. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). พุทธธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร). (2543). กรรมที่ปณี เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้า.
- พระเมธีวราภรณ์. (อุ้ย อุปสนโต). (2549). คัมภีร์วิสุทธิมรรค. ราชบุรี : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสาม
ลดา.
- สนิท ศรีสำแดง. (ม.ป.ท.). พุทธปรัชญา. กรุงเทพมหานคร : นีลนารากการพิมพ์.
- สมภาร พรหมทา. (2543). พุทธปรัชญา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม.
- อาจารย์ ชิงไห่ ปาฐกถา. (ม.ป.ท.). กุญแจสู่การรู้แจ้งในทันที เล่ม 2.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.
- พระครูอนุกุลกัลยาณกิจ. รายงานประจำวิชาสัมมนาพระไตรปิฎก. นิสิตปริญญาเอก มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคเรียนที่ 1/1 ปีการศึกษา 2552.
- สมจิตรา กิตติมานนท์. สารนิพนธ์ การบริโภคมังสวิรัติกับการพัฒนาชีวิตในพระไตรปิฎก. พุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2551.
- พระมหาปรทัตติ ปรทตฺตูปชีวี (ยาทองไข). การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมตามแนวพระวินัยปิฎก.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : 2550.